

Hitelezési folyamatok

2016. február

Hitelezési folyamatok

2016. február

Hitelezési folyamatok

(2016. február)

Az elemzést készítette: Bálint Máté, Fellner Zita, Oláh Zsolt

(Pénzügyi rendszer elemzése igazgatóság)

A kiadványt jóváhagyta: Nagy Márton alelnök

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1054 Budapest, Szabadság tér 9.

www.mnb.hu

A Hitelezési folyamatok című kiadvány célja, hogy átfogó képet mutasson a hitelezés legfrissebb trendjeinek alakulásáról, valamint segítséget nyújtson ezen folyamatok megfelelő értelmezéséhez. Ennek érdekében részletesen bemutatja a hitelaggregátumok, a bankok által észlelt hitelkereslet, valamint a hitelezési feltételek alakulását. A hitelezési feltételeken belül megkülönböztetünk ár és nem ár jellegű feltételeket. A nem ár jellegű feltételek azt befolyásolják, hogyan alakul a bankok által hitelképesnek tartott ügyfelek köre, és azok milyen feltételek mellett juthatnak hitelhez. Az ár jellegű feltételek pedig azt mutatják, hogy a hitelképes vállalatok milyen áron juthatnak hitelhez. Az elemzés ezenkívül a Pénzügyi Kondíciós Index (PKI) segítségével összefoglalja a pénzügyi közvetítőrendszer gazdaságra gyakorolt hatását. Az elemzésben vizsgált főbb statisztikák az alábbiak.

- A hitelaggregátumok a gazdasági szereplők hitelállományának mennyiségi alakulását ismertetik a hitelintézeti szektor mérlegstatisztikái alapján. Az új kihelyezések volumene és a hitelintézeti hitelek árfolyamhatásoktól megtisztított nettó állományváltozása egyaránt bemutatásra kerül. 2013 negyedik negyedévével az elemzés a teljes hitelintézeti szektor (bankrendszer és fiókok, szövetkezeti hitelintézetek) hitelezési folyamatait mutatja be.*
- A nem ár jellegű hitelezési feltételek változása kvalitatív módon jelenik meg a Hitelezési felmérés alapján, amelyben az adott szegmensben aktív bankok – melyek együtt 85–95 százalékát fedik le a hitelpiacnak – adnak indikációt a változás irányára a viszonyítási időszakhoz képest. A Hitelezési felmérésben ár jellegű feltételek – a forrásköltség feletti felár, a kockázatos hiteleken lévő prémium, illetve a felszámolt díjak – is szerepelnek kvalitatív módon.*
- A kamatstatisztikák a hitelintézeti új megvalósult kihelyezések szerződösszegével súlyozott aggregált kamatait, azaz ár jellegű feltételeit tartalmazzák. A hitelkamat felbontható referenciakamatra, illetve referenciakamat feletti felárra.*
- A Hitelezési felmérés alapján az adott szegmensben aktív bankok az általuk észlelt hitelkereslet alakulására, várakozásaikra a Hitelezési felmérésben válaszolnak kvalitatív módon. Hasonlóan a hitelezési feltételekhez, a bankok a változás irányára adnak indikációt.*

A hitelezési folyamatokat leíró indikátorok és a Pénzügyi Kondíciós Index módszertanáról az elemzés végén található melléklet ad részletes tájékoztatást. A kiadványon belül a Hitelezési felmérés eredményeit fókuszáltan mutatjuk be, de a kérdésekre adott válaszokat, illetve az eredményeken alapuló ábrakészletet az MNB honlapján a Hitelezési felmérés oldalon teljes körűen publikáljuk.

1. Vezetői összefoglaló	5
2. Hitelezési folyamatok a vállalati szegmensben	7
3. Hitelezési folyamatok a háztartási szegmensben	13
4. Melléklet: Módszertani megjegyzések	17

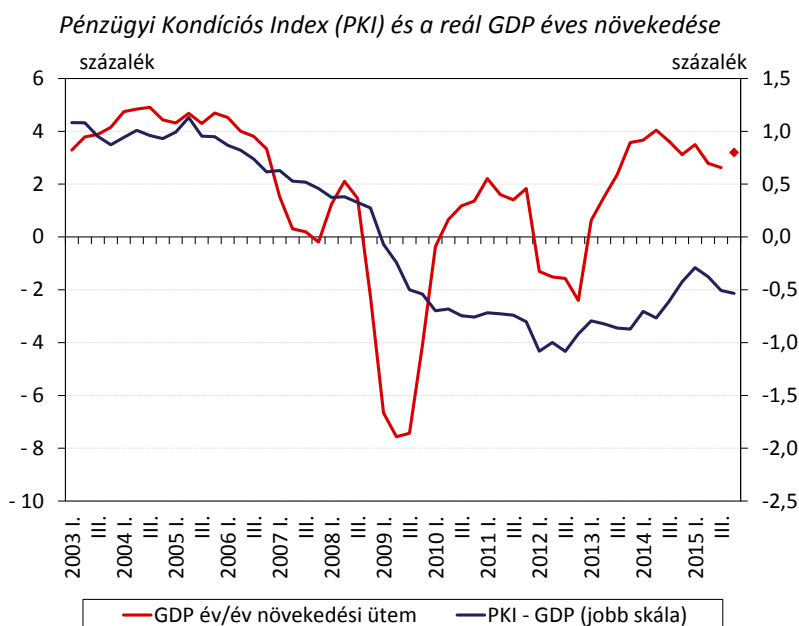
1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

2015 negyedik negyedévében 50 milliárd forinttal csökkent a hitelintézetek nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott hitelállománya, így a hitelintézetek vállalati hiteleinek állományleépülési üteme 6,7 százalék volt éves összevetésben a vizsgált időszak végén. A vállalati hiteldinamika „nyers” értékének alakulását azonban az alapfolyamatokon túli, egyedi tételek és bázishatás is befolyásolta. Ezek kiigazításával a vállalati hitelállományt kisebb ütemű, 2 százalékos leépülés jellemzi. A szóban forgó egyedi tételek továbbá elsősorban a nagyvállalati hitelállományt érintették, így a korábban bemutatott vállalati méretkategóriák szerinti kettősség továbbra is a vállalati hitelezés meghatározó eleme maradt. A kkv-szektor hitelállománya éves összevetésben 3,6 százalékkal bővült a vizsgált időszakban, amihez a Növekedési Hitelprogram jelentős mértékben hozzájárult. A program második szakaszának lezárása előtt kiemelkedően nagy, 338 milliárd forint értékben kötöttek új szerződéseket a vállalatok, így az NHP+ szerződéskötéseit is beleértve összesen 1 425 milliárd forint leszerződésére került sor a program második szakaszában. A programban év végéig megkötött szerződéses állományból megközelítőleg 180 milliárd forintnyi 2016-ban kerül folyósításra. A bankok Hitelezési felmérésre adott válaszai alapján a hitelezési feltételek összességében enyhültek a negyedév során, amit a forinthitelek átlagos finanszírozási költségeinek mérséklődése is kísért. A felmérésben részt vevő bankok a hosszú futamidejű hitelek iránti kereslet élénküléséről számoltak be, amit a rövid és a hosszú lejáratú hitelek keresletének élénkülése egyaránt követhet a következő félévben.

A Piaci Hitelprogram fő eszköze a hitelezési aktivitáshoz kötött kamatcsereügylet (HIRS), melynek első két tendere során a bankok számszerű hitelezési vállalatot tettek arra, hogy kkv-hitelállományukat több mint 180 milliárd forinttal növelik 2016 során. Ez a volumen önmagában a kkv-hitelek állományára vetítve 5 százalékos bővüléssel egyenértékű. A PHP-n felül a Növekedési Hitelprogram harmadik szakasza is hozzájárul a hitelállomány növekedéséhez.

2015 negyedik negyedévében a hitelintézetek háztartáshitel-állománya mintegy 111 milliárd forinttal csökkent a folyósítások és törlesztések eredményeként, amelyhez hozzájárult a személyi- és gépjárműhitelek forintosítása is 22 milliárd forint értékben. Az állomány összességében 15,1 százalékkal csökkent éves összevetésben, amely tartalmazza az összes 2015-ben esedékes elszámolás és forintosítás állományhatását is. Mindemellett azonban az új háztartási hitelszerződések volumene 27 százalékkal emelkedett az előző év azonos időszakához képest. A Hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján a negyedik negyedévben a lakáscélú hitelek feltételei összességében változatlanok maradtak, míg a fogyasztási hitelek feltételei enyhültek. A válaszadó bankok mintegy fele a lakáshitelek iránti kereslet élénküléséről számolt be, továbbá előretekintve a bankok közel teljes körűen a kereslet bővülését várják. Az új, fix kamatozású lakáscélú hitelek teljes hitelköltsége és kamatfelára mérséklődött, míg a változó kamatkonstrukciójú hitelek esetében emelkedett.

A vállalati és a háztartási szegmens hitelezési folyamatait összegző Pénzügyi Kondíciós Index szerint a bankrendszer gazdasági növekedéshez történő hozzájárulása nem változott az előző negyedévhez képest, a hozzájárulás iránya továbbra is negatív volt 2015. negyedik negyedévében.

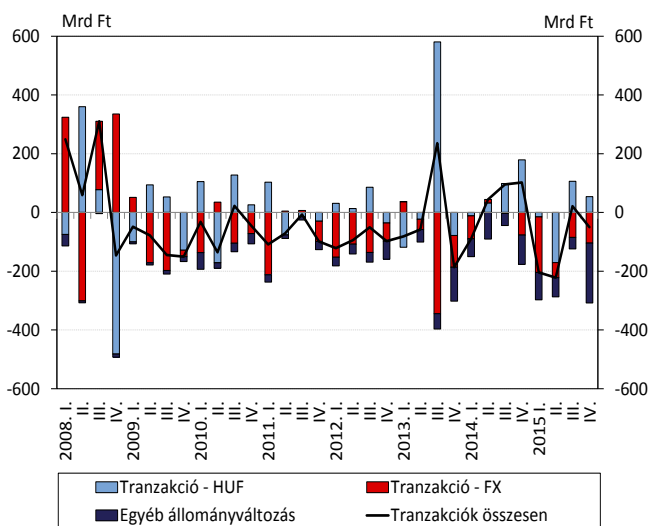
Megjegyzés: A PKI-mutató a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását mutatja a GDP éves növekedési üteméhez. A reál GDP éves növekedési ütemének 2015. IV. negyedévi adata a KSH előzetes becslése.

Forrás: MNB, KSH.

2. HITELEZÉSI FOLYAMATOK A VÁLLALATI SZEGMENSZEN

2015. negyedik negyedében 50 milliárd forinttal csökkent a hitelintézetek vállalati hitelállománya a tranzakciók eredményeként. Az állományi dinamika éves összevetésben 6,7 százalékos csökkenést tett ki az év során felmerült több egyedi tranzakció és bázishatás eredményeként. Ezek közé tartoznak a korábbi időszakokban felmerült nagyvállalati tranzakciók, valamint a 2015. végi banki portfóliótisztítás volumenei is. A szóban forgó, alapfolyamatokhoz nem kapcsolódó tranzakciók kiigazításával az állományleépülés éves üteme 2 százalékosra csökkent. A vállalatméret szerinti kettősség továbbra is jellemző maradt, a teljes állomány mérséklődésével szemben a kkv-szektor hitelállománya éves összevetésben 3,6 százalékkal bővült. A Növekedési Hitelesítési Program második szakaszának lezárása előtt kiemelkedően magas, 338 milliárd forintnak megfelelő értékben kötöttek szerződéseket a vállalatok, így a program ezen szakaszában az NHP+ szerződéskötéseivel együtt összesen 1 425 milliárd forint leszerződésre került sor. A Hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján ismét enyhültek a vállalati hitelek feltételei a negyedév során, amit a következő félévben további enyhítés követhet. Míg a rövid lejáratú hitelek iránti kereslet változatlan maradt, addig a hosszú lejáratúak iránti tovább élénkült, és a következő félévben a kereslet további bővülésére számítanak a bankok mindkét termékcsoporthoz képest. Az újonnan szerződött vállalati forintHITELEK átlagos finanszírozási költsége tovább mérséklődött a vizsgált időszakban.

1. ábra: A vállalati hitelállomány nettó negyedéves változása denomináció szerint

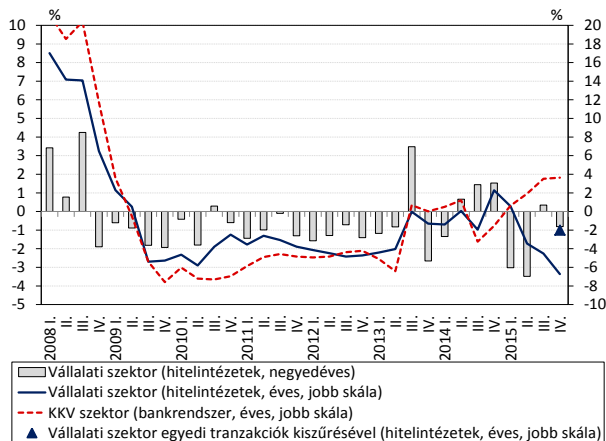
Megjegyzés: Szezonálisan nem igazított, egyedi intézményi hatásoktól szűrt és árfolyamhatással gördítetten korrigált nettó hitelállomány-változás. Forrás: MNB.

Hazai vállalati hitelezés

A negyedik negyedévben elsősorban egyedi tényezők és szezonális hatások miatt csökkent a vállalati hitelállomány. A hitelintézetek vállalati hitelállománya 50 milliárd forinttal csökkent a tranzakciók hatására a negyedik negyedévben (1. ábra). Denomináció szerint vizsgálva elmondható, hogy míg a forintHITELEK 54 milliárd forinttal bővültek, addig a devizahitelek összesen 104 milliárd forinttal csökkentek a vizsgált időszakban. A tranzakciókon felül a leírásokat és átsorolásokat tartalmazó egyéb állományváltozások összesen további 204 milliárd forinttal csökkentették a nem pénzügyi vállalatok hitelállományát. Ennek jelentős hányadát a szanálás alatt álló MKB Bank év végi portfóliótisztításának keretein belüli leírások adják.¹ Az év végi negatív szezonális komponenshez rendszerint a vállalatok mérlegfordulónappal összefüggő számviteli motivációi is számottevő mértékben hozzájárulnak, amelyek a rövid lejáratú és folyószámlahitelek állományának csökkenésében, illetve a megnövekedett előtörlesztésekben is megmutatkoznak. Tovább árnyalja a képet, hogy a 2015-ben egyébként is magas szintre emelkedett le nem hívott hitelkeretek volumene 2015. utolsó negyedében is bővült, a növekedés mértéke éves szinten pedig 717 milliárd forintot ért el. Ebben megjelenik az NHP keretében már leszerződött, de még nem folyósított hitelvolumen is.

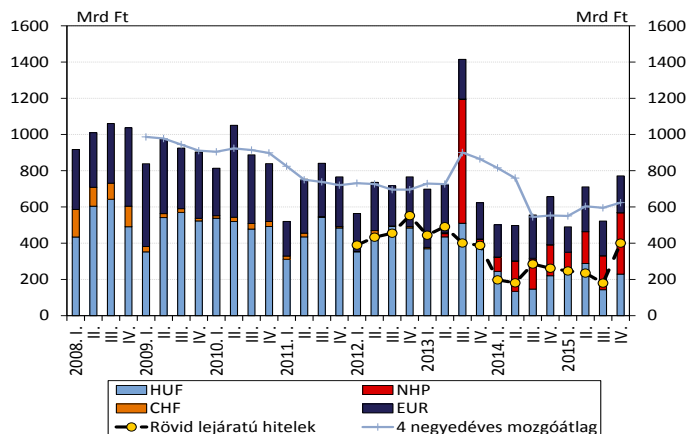
¹ A hitelintézeti kört vizsgálva a követelések értékesítése az eladási ár értékéig megjelenik a tranzakciós adatokban is, azonban a tágabb pénzügyi közvetítőrendszer szintjén a szanálási alapon ugyanez a tétel az említett áron pozitívan hat a tranzakciókra, így a két tétel semlegesíti egymást.

2. ábra: A teljes vállalati és a kkv-szektor hitelállományának növekedési üteme

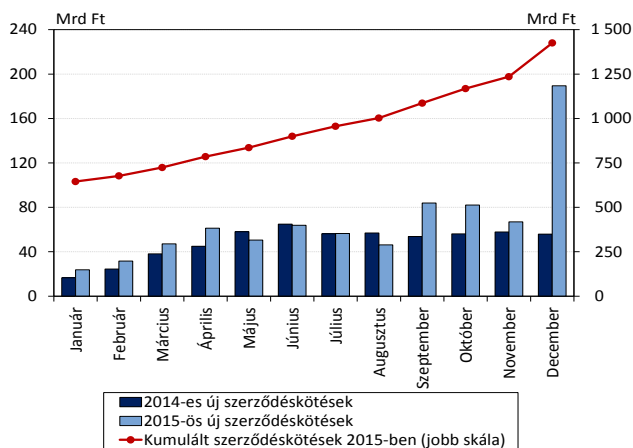
Megjegyzés: Tranzakció alapú, a kkv-szektor 2015. negyedik negyedévtől új adatszolgáltatás alapján. Forrás: MNB.

3. ábra: Új vállalati hitelek a teljes hitelintézeti szektorban

Forrás: MNB.

4. ábra: Az NHP második szakaszának szerződéskötései 2014 és 2015 egyes hónapjaiban

Megjegyzés: Az NHP+ szerződéskötéseivel összevonva, revidált adatok. Forrás: MNB.

Folytatódott a kkv-hitelezés éves dinamikájának trendszerű növekedése, míg továbbra is vállalatméret szerinti kettősség jellemzi a hitelezési folyamatokat. A hitelintézetek vállalati hiteleinek állománylépülési üteme 6,7 százalékot tett ki 2015. negyedik negyedéve végén (2. ábra). Az éves dinamikára ugyanakkor több, az alapfolyamatok részét nem képező egyedi tétel is hatással volt. Ezek a korábbi időszakokban a BKK-t érintő adósságkonszolidáció és egy nagy volumenű konzorciális hitel bázishatása volt, továbbá 2015 végén az MKB portfóliótisztítása. Ezek hatását kiszűrve 2 százalékos állománylépülési ütem adódik. Ezzel szemben a kkv-szektor bankrendszeri hitelei² 3,6 százalékkal bővültek éves összevetésben. Ezek alapján a vállalati hitelezés folyamatait továbbra is vállalatméret szerinti kettősség jellemzi.

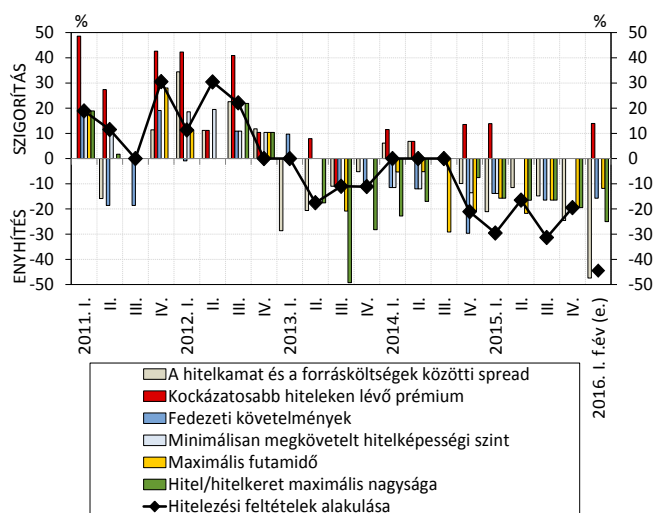
A Növekedési Hitelprogramnak köszönhetően jelentősen bővült az új hitszerződések volumene. A hitelintézeti szektor 771 milliárd forint értékben kötött új vállalati hitszerződéseket a negyedik negyedévben (3. ábra). Ez 2014 azonos időszakához képest 17 százalékos növekedést jelent. Az új szerződéskötéseken belül mintegy 568 milliárd forint értékű forinthitel és 203 milliárd euróban denominált hitel kibocsátására került sor. A Növekedési Hitelprogram keretein belül szerződött hitelek mintegy 338 milliárd forintot értek el, így részarányuk a forinthitelek teljes volumenén belül 73 százalékot tett ki. A rövid lejáratú hitelek részaránya 9 százalékra csökkent.³ 2015 folyamán az új szerződéskötések 4 negyedéves mozgóátlagának csökkenő trendje megállt, amihez a Növekedési Hitelprogram jelentős mértékben hozzájárult. A vizsgált negyedévben a szerződéskötések viszonylag magas értéke a következő hónapokban a hitelállomány bővülését eredményezheti a tényleges folyósításokon keresztül.

Kiugróan magas volt a szerződéskötések értéke az NHP második szakaszának lezárása előtt. 2015 negyedik negyedévében 338 milliárd forint értékben kötöttek szerződéseket a Növekedési Hitelprogram keretein belül. A programban év végéig megkötött szerződéses állományból megközelítőleg 180 milliárd forintnyi folyósítás 2016-ban valósul meg. A program év végi határideje hatással lehetett a keresleti oldalra a vállalati hiteligénylések előrehozatalán, továbbá a kínálati oldalra is a hitelbírálati döntési folyamat felgyorsításán keresztül (4. ábra). A megkötött szerződések folyósítási határideje

² A kis- és középvállalkozások növekedési ütemében torzítást okozhat, hogy a nagyobb összegű hitelfelvétel közvetett hatásaként egyes vállalkozások átsorolódnak a nagyvállalati szegmensbe. Az átsorolást ugyan nem tartalmazza a tranzakciós adat, azonban így a tranzakció és a bázis nem ugyanazt a vállalati kört fedi le.

³ Az állományi átlagos futamidő hosszabbodásával csökken a hitelek megújítási szükséglete, ami a hitelállomány változatlansága mellett is a bruttó kibocsátás mérséklődésének irányába hat.

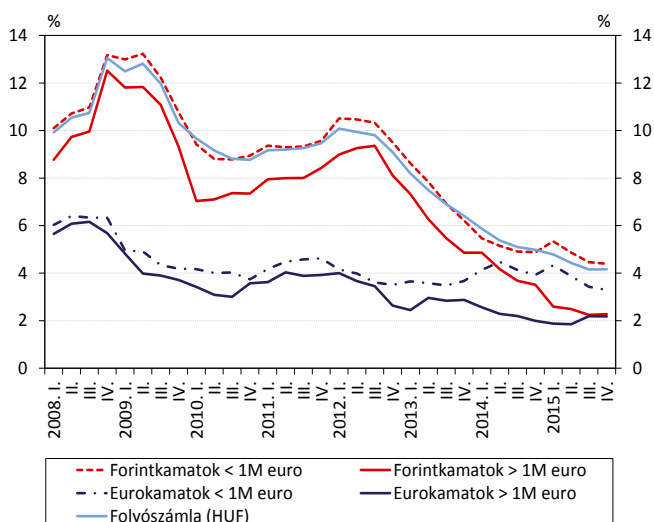
5. ábra: Hitelezési feltételek változása a vállalati szegmensben

Megjegyzés: A szigorítást és enyhítést jelző bankok arányának különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

6. ábra: A vállalati új kihelyezések kamatlába

Megjegyzés: Változó kamatozású vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hitelek. Forrás: MNB.

2016 vége. 2015. december 31-ig a program második szakaszában részt vevő vállalkozások összesen 1 402 milliárd forint értékben jutottak finanszírozáshoz, ami az NHP+ keretein belül kötött szerződéskötésekkel együtt 1 425 milliárd forintot tesz ki. A program két szakaszában együttvéve mintegy 2 126 milliárd forint összegű hitellel közel 31 ezer mikro-, kis- és középvállalkozás vett részt. A kkv-szektor teljes fennálló hitelállományának megközelítőleg egyharmada a program keretein belül került kihelyezésre.

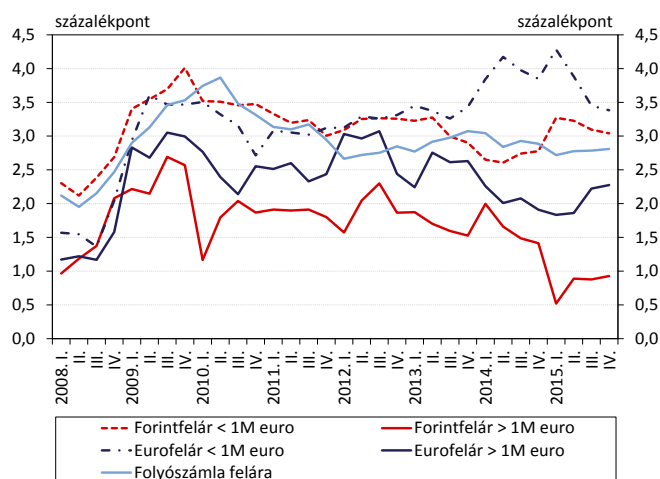
A negyedik negyedévben ismét enyhültek a vállalati hitelfeltételek. A Hitelezési felmérésre adott válaszok alapján a bankok nettó⁴ 19 százaléka enyhített vállalati hitelfeltételein. A hitelezési sztenderdek közül a bankok ismét a maximális futamidő, a hitelek és hitelkeretek maximális összege, valamint a hitelkamat és a forrásköltségek közötti spread feltételeken enyhítettek (5. ábra). A válaszadó intézmények az enyhítéshez hozzájáruló tényezők között a korábbi időszakokra is leginkább jellemző piaci részesedési célok mellett a gazdasági kilátások javulását emelték ki a legnagyobb arányban. A bankok válaszai között továbbá ebben a negyedévben is megjelent az iparág-specifikus tényezők oldódása, mint enyhítéshez hozzájáruló tényező. Ezen tényezők enyhítéshez való hozzájárulására 2016 első félévében is számítanak a válaszadók, így a hitelezési feltételek további lazítását helyezték kilátásba. Ez összefüggésbe hozható a bankadó 2016. januári csökkentésével és a hitelezési aktivitáshoz kötött kamatcsereügylet (HIRS) bevezetésével is. Így a válaszadók nettó 45 százaléka szerint a felárak csökkenni fognak. Emellett a vállalati portfólió minőségének javulása további teret engedhet a kockázati tolerancia javulásának.

A kis összegű hitelek finanszírozási költsége kismértékben csökkent. A piaci alapú új vállalati hitelszerződések⁵ kamatlába a nagy összegű hitelek esetében nem változott érdemben sem a forintbitelek, sem az euróbitelek tekintetében. Ezzel szemben a kis összegű hitelek átlagos kamatszintje 0,1 százalékponttal csökkent mind az euró-, mind a forintbitelek esetében. A teljes kibocsátást tekintve a forintbitelek átlagos kamatlába 0,2 százalékponttal csökkent a megelőző negyedévhez képest, amit elsősorban az magyaráz, hogy nőtt a nagy összegű hitelkihelyezések aránya a teljes kibocsátáson belül. Az euróbitelek átlagos kamatlába lényegében változatlan maradt. A forintkamatok így átlagosan 2,8 százalékos kamattal kerültek kihelyezésre,

⁴ A szigorító és enyhítő bankok különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

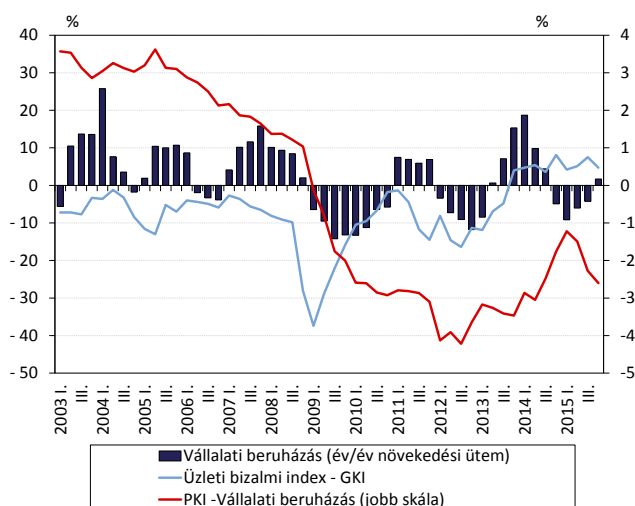
⁵ Az új szerződések esetében a változó kamatozású vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hiteleket vizsgáljuk. Az NHP keretén belül folyósított hitelek többsége éven túli hitel, így az általunk vizsgált kamatlábakat csak a csekélyebb összegű éven belüli NHP-hitelek befolyásolják.

7. ábra: A vállalati új kihelyezések felára

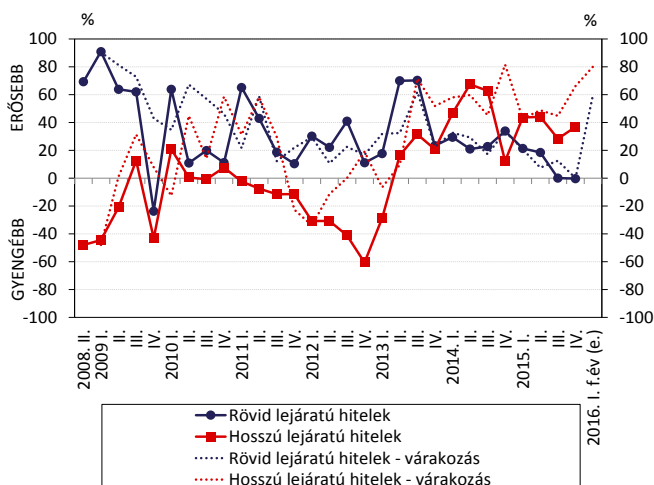
Megjegyzés: 3 hónapos BUBOR, illetve EURIBOR feletti felár. Változó kamatozású vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hitelek. Forrás: MNB.

8. ábra: A PKI vállalati hitelezésre vonatkozó részindexe

Megjegyzés: A PKI-mutató részindexe mutatja a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását a vállalati állóeszköz-beruházás éves növekedéséhez. A 2015. IV. negyedéves beruházási adat előrejelzés. Forrás: MNB.

9. ábra: A hitelkereslet változása futamidő szerint

Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

míg az euróhitelek 2,3 százalékkal (6. ábra). A referenciakamatok valamelyest mérséklődtek a negyedik negyedév során a harmadik negyedéves értékekkel összevetve.

A felárak nem változtak lényegesen a negyedév folyamán.

A negyedik negyedévi 1 millió euró alatti új vállalati hitelek referenciakamat (3 havi BUBOR) feletti átlagos felára a forint- és euróhitelek esetében is 0,1 százalékponttal csökkent. Ezzel szemben a nagy összegű hitelek átlagos felára 0,1 százalékponttal emelkedett mindkét devizanem esetében (7. ábra). A kis összegű forintbitelek átlagos felára így 3 százalékpontot, az euróhiteleké 3,4 százalékpontot tett ki. A nagy összegű hitelek esetében a megfelelő értékek rendre 0,9 és 2,3 százalékpont. A folyószámlahitelek felára gyakorlatilag nem változott a negyedév során.

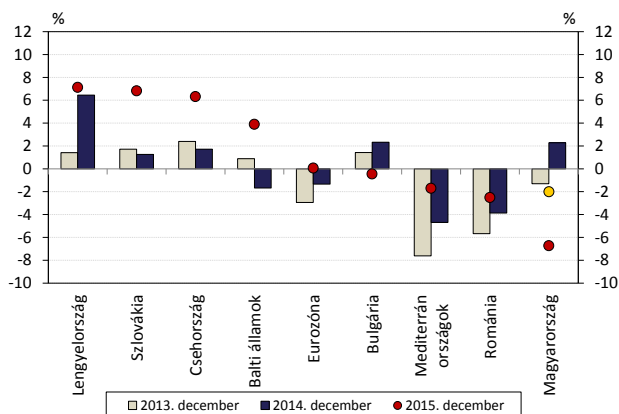
A bankrendszer mérsékelt hitelezési aktivitása továbbra is negatívan befolyásolja a vállalati beruházásokat.

2015 negyedik negyedévében a Pénzügyi Kondíciós Index vállalati részindexe -2,6 százalékot tett ki (8. ábra), ami azt jelenti, hogy a vállalati beruházás éves növekedési ütemét 2,6 százalékponttal csökkentette a bankrendszer hitelezésben tapasztalt kontrakciós viselkedése. A mutató alapján a bankrendszer növekedésre gyakorolt negatív hatása a 2014. évi javulást követően 2015-ben újra romlani kezdett, és ez a negyedik negyedévben is tovább folytatódott. A vizsgált időszakban valamelyest csökkent a GKI által publikált üzleti bizalmi index értéke is.

Tovább bővült a hosszú lejáratú hitelek iránti kereslet.

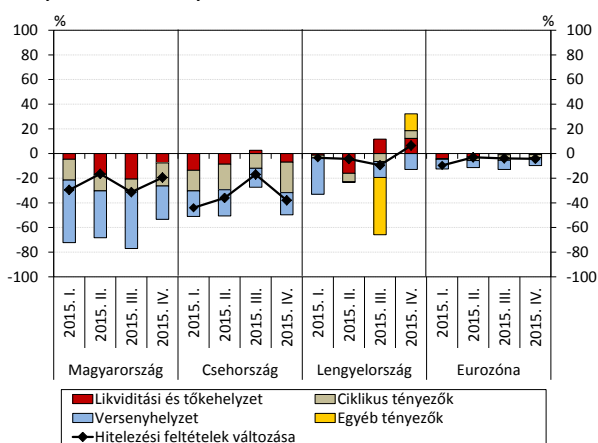
A bankok nettó értelemben vett 36 százaléka számolt be a hosszú lejáratú hitelek iránti kereslet bővüléséről a Hitelezési felmérésben, míg a rövid lejáratú hitelek iránt a kereslet változatlanságát jelezték a válaszadók (9. ábra). A bővülő kereslet továbbra is inkább a forintbitelekre irányul. Az üzleti célú ingatlanbitelek iránti kereslet az elmúlt év tendenciáját folytatva tovább bővült a bankok szerint, ezen belül a válaszadók közel fele a lakásprojekteket finanszírozó hitelek iránti kereslet élénküléséről számolt be. A projektek megvalósulását ugyanakkor hátráltathatja, hogy az építőipari vállalkozások jelentős része még mindig túl szigorúnak értékelte a banki hitelfeltételeket a jegybanki felmérések és a bankok visszajelzései alapján. Előretekintve a válaszadók a kereslet bővülésére számítanak, ami a hosszú és a rövid lejáratú forintbiteleket egyaránt érintheti majd.

10. ábra: Vállalati hitelek tranzakció alapú éves növekedési üteme nemzetközi összehasonlításban

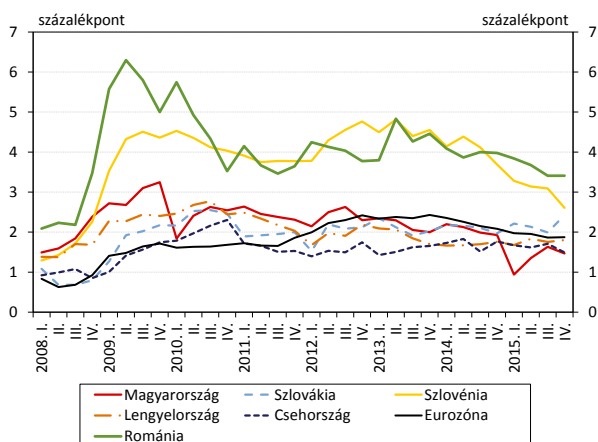
Megjegyzés: Sárgával Magyarország 2015. decemberi éves állományváltozása az egyedi tranzakciók hatásának kiszűrésével. Mediterrán országok: Görögország, Olaszország, Portugália, Spanyolország. Balti államok: Észtország, Litvánia, Lettország. Forrás: EKB, MNB.

11. ábra: Vállalati hitelek feltételeinek változása és a változás irányába ható tényezők nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Az egyes kategóriák értékei a tematikusan odatartozó tényezők számtani átlagaként adódnak. A pozitív értékek a feltételek szigorodását, a negatívak az enyhítést jelölik. Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

12. ábra: Kamatfelárak nemzetközi összehasonlítása hazai devizában nyújtott vállalati hiteleknél

Megjegyzés: Éven belül változó kamatozású hitelek, így a fix 2,5 százalékpontos felárú NHP-hitelek nem tartoznak bele. Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

Nemzetközi kitekintés a vállalati hitelezésben

A visegrádi és a balti államokban egyaránt növekedési pályán a vállalati hitelállomány. Az eurozónában összességében stagnált a vállalati hitelállomány 2015 egészét tekintve. A centrumországok és a mediterrán országok vállalati hiteldinamikája közötti széthúzás ugyanakkor jelentősen mérséklődött. Előbbiekben átlagosan 1,1 százalékkal nőtt, míg utóbbiak esetében átlagosan 1,7 százalékkal csökkent az állomány 2015-ben, míg egy évvel korábban ezek az értékek rendre 0,7 és -4,7 százalékot tettek ki. A régióban Magyarország kivételével a visegrádi országokban és a balti államokban növekedett, míg Romániában, Horvátországban és Szlovéniában csökkent a nem pénzügyi vállalatok által felvett hitelek állománya (10. ábra).

A régióban vegyes a kép a vállalati hitelfeltételek változtatásáról. Az eurozónában nem volt egységes a banki hitelfeltételek változása. A bankok Olaszországban, Lettországban és Szlovéniában lazítottak, Görögországban és Franciaországban szigorítottak, míg a többi ország esetében lényegesen nem változtattak a sztenderden a negyedéves hitelezési felmérések alapján (11. ábra). A visegrádi országokban heterogén képet mutat a hitelkondíciók változása: Csehországban a bankok nettó értelemben vett 38 százaléka lazított, Szlovákiában átlagosan nem változtattak, míg Lengyelországban 6 százaléka szigorított a hitelezési feltételeken. Az enyhítés irányába ható tényezők között Európa-szerte továbbra is a versenyhelyzet fokozódása került megemlíésre a hitelezési felmérésekben. Több ország esetében megjelentek ugyanakkor ciklikus tényezők is a gazdasági környezet javulásával, miközben az Európai Unió üzleti bizalmi indikátora⁶ mérsékelt javulást mutatott a negyedév folyamán.

A régióban és az eurozónában nem változtak számottevően a vállalati hitelkamatok. A vállalati hitelek kamatai az eurozónában a negyedik negyedévben nem változtak, az átlagos kamatszint 1,8 százaléka maradt. A régiós országok közül Szlovákiában 0,4 százalékponttal, Lengyelországban 0,1 százalékponttal nőtt az vállalati kamatok átlaga. Ezt Szlovákiában elsősorban a kamatfelárak emelkedése eredményezte (12. ábra), míg Lengyelországban az átlagos referenciakamat mérsékelt emelkedése magyarázza. Romániában, Szlovéniában és Csehországban csökkent a vállalati hitelek kamatlába, utóbbi két esetben a kamatfelárak csökkenése miatt.

⁶ Bővebben lásd: http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/surveys/documents/2015/bci_2015_12_en.pdf

Keretes írás: A Piaci Hitelprogram kamatcseretendereinek (HIRS) első eredményei

A gazdasági növekedés kkv-hitelezésen keresztüli erősítése és a kkv-hitelezés piaci alapokra történő átállása érdekében az **MNB 2016 januárjában elindította a Piaci Hitelprogramot (PHP)**. A program keretében az MNB **egy kockázat- és likviditáskezelést segítő eszközzel támogatja a bankok piaci hitelezésre való átállását**. A program részletszabályait az MNB a Magyar Bankszövetséggel folytatott egyeztetések tapasztalatait figyelembe véve alakította ki.

A PHP fő eszköze a hitelezési aktivitáshoz kötött kamatcsereügylet (HIRS), amely a résztvevő partner hitelintézetek kamatkockázat-kezelését segíti. A 3 éves lejáratú HIRS-ügyletek megkötésével **a bankok számszerű hitelezési vállalást tesznek arra, hogy kkv-hitelállományukat** az ügylet futamideje alatt minden naptári évben **a megkötött HIRS-ügyletek negyedével növelik**. Az első két meghirdetett HIRS-tenderen kimagasló kereslet mellett **összesen 728 milliárd forint került allokációra** a Monetáris Tanács által a program egésze tekintetében jóváhagyott 1 000 milliárd forintos keretösszegeből. Az eszköz feltételeiből adódóan ezzel **több mint 180 milliárd forintos hitelnövekedést vállaltak** a programban részt vevő hitelintézetek. Ez **a kkv-hitelek állományára vetítve 5 százalékos bővülést eredményez 2016-ban**, amely konzisztens a 2015. novemberi Pénzügyi Stabilitási Jelentésében publikált előrejelzéssel. A Növekedéstámogató Program keretein belül **az NHP harmadik, kivezető szakasza is támogatja a hitelállomány bővülését**.

A kkv-hitelezésre gyakorolt növekedési hatás a jövőben tovább emelkedhet, az MNB ugyanis – a vonatkozó terméktájékoztatóban rögzítettnek megfelelően – a keretösszeg figyelembevétele mellett további három tendert tart március végéig. A vállalásokat a 2016-os év hitelezési teljesítménye tekintetében először a mérlegzárásokat követően, 2017 elején ellenőrzi majd az MNB.

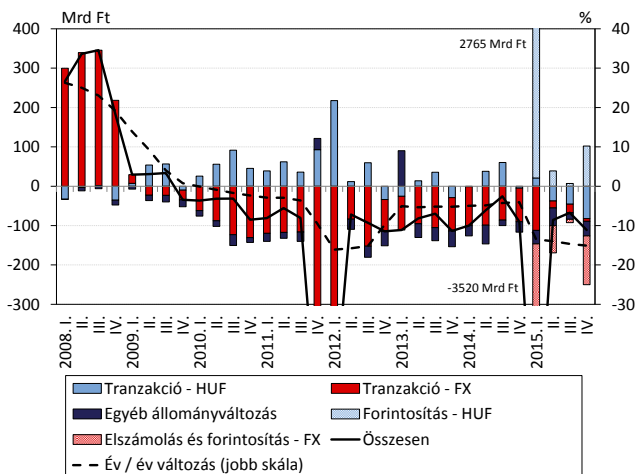
A PHP továbbá 2017-ben és 2018-ban is hozzájárulhat a kkv-hitelezés bővüléséhez. Ha ugyanis a hitelintézetek nem zárják a fennálló HIRS-pozíciójukat 2017, illetve 2018 elején, úgy azzal folytatódólagos és ismételt kötelezettséget vállalnak a kkv-hitelezés bővítésére a következő naptári évre. **A PHP feltételrendszere így biztosítja a piaci alapú és kiegyensúlyozott vállalati hitelbővülést**, amely középtávon biztosíthatja a fenntartható növekedéshez szükséges hiteldinamikát.

A PHP kiegészítő elemeként **a banki likviditáskezelést támogató, preferenciális betételhelyezési lehetőséget is biztosít** a piaci hitelezés felfuttatását vállaló aktív bankok számára. A HIRS-ügyletekben részt vevő hitelintézetek kiegészítő jelleggel, a megkötött HIRS-ek összegének havi átlagban mért 50 százaléka erejéig kedvezményes, alapkamaton kamatozó preferenciális betét elhelyezésére kapnak lehetőséget. A betét futamideje a tendert követő hónap elejétől a HIRS-ügyletek lejáratáig, vagy lezárásáig tart.

3. HITELEZÉSI FOLYAMATOK A HÁZTARTÁSI SZEGMENSZEN

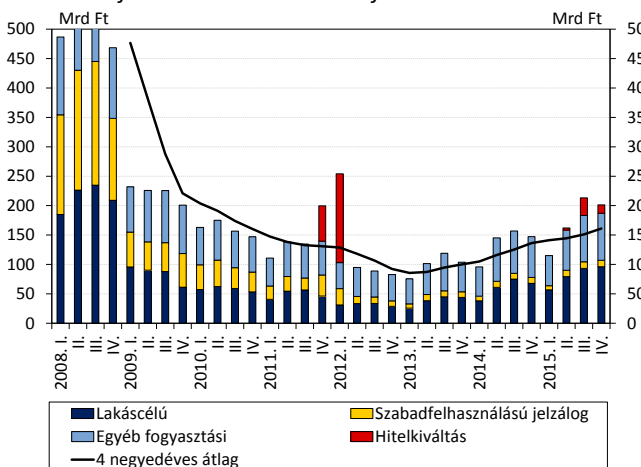
2015 negyedik negyedében a hitelintézetek háztartási hitel-állománya mintegy 111 milliárd forinttal csökkent a folyósítások és törlesztések, valamint a személyi- és gépjárműhitelek forintosításának eredményeként. A forint hitel-állomány 82 milliárd forinttal, a devizahitelek állománya 7 milliárd forinttal mérséklődött, míg a tranzakciós csökkenés irányába hatott a forintosítással összefüggő árfolyamkedvezmény is, amely összesen 22 milliárd forintot tett ki. Az állomány éves összevetésben 15,1 százalékkal csökkent 2015 végére, míg eltekintve a 2015 egészében felmerült elszámolások és forintosítások hatásától 4,5 százalék adódna éves állományleépülési ütemnek. A hitelintézeti szektor új szerződés kötéseinek volumene összesen 187 milliárd forintot tett ki a vizsgált időszakban, ami az előző év azonos időszakához képest 27 százalékos növekedést jelent. A Hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján a negyedik negyedében a lakáscélú hitelek feltételei összességében változatlanok maradtak, míg a fogyasztási hitelek feltételei enyhültek. A következő félévben azonban a bankok jelzései alapján nem várható a hitelfeltételek jelentős lazítása egyik szegmens esetében sem. A válaszadó bankok mintegy fele a lakáshitelek iránti kereslet élénküléséről számolt be, míg előretekintve a bankok közel teljes körűen számítanak a kereslet további bővülésére. Az új, fix kamatozású lakáscélú hitelek teljes hitelköltsége és kamatfelára mérséklődött, míg a változó kamatkonstrukciójú hitelek esetében emelkedett.

13. ábra: A háztartási hitelállomány nettó negyedéves változása denomináció szerint

Megjegyzés: Szezonálisan nem igazított és árfolyamhatással gördítettten korrigált nettó hitelállomány-változás. Az éves állományváltozás tartalmazza az elszámolás hatását. Forrás: MNB.

14. ábra: Új háztartási hitelek a teljes hitelintézeti szektorban

Megjegyzés: A hitelkiváltás csak a végtörlesztéssel és a forintosítással összefüggő kiváltásokat jelöli. Forrás: MNB.

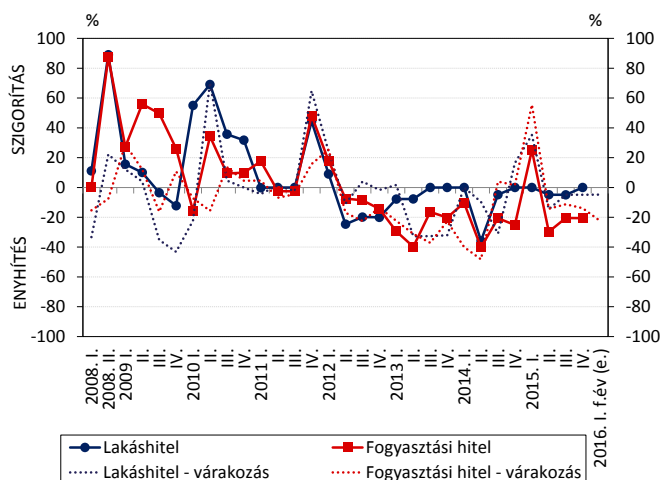
Hazai háztartási hitelezés

A háztartási szektorban folytatódott a hitelek állománycsökkenése a negyedév során. 2015 negyedik negyedében a hitelintézetek háztartásokkal szembeni hitelállománya 111 milliárd forinttal csökkent a tranzakciók, valamint a gépjárműhitelek és személyi kölcsönök forintosításának egyszeri hatásának eredményeként (13. ábra). A vizsgált időszakban a hitelállományban történt leírások és átsorolások további 37 milliárd forintnyi mérséklődést eredményeztek. A törlesztések a forint hitelek esetében 82 milliárd forinttal haladták meg a folyósításokat. A hitelállomány csökkenésére a megmaradt devizahitelek forintosítása is hatást gyakorolt: a hitelintézetek 124 milliárd forint értékben váltottak át devizahiteleket a negyedév során, ami a preferenciális árfolyam miatt mintegy 22 milliárd forinttal csökkentette a tranzakciók volumenét. A lakáscélú hitelek nettó állománycsökkenése 41 milliárd forintot, az egyéb hiteleké 107 milliárd forintot tett ki.⁷ A tranzakció alapú éves állományleépülési ütem az előző negyedéves 14,6 százalékos értékről 15,1 százalékra nőtt. A mutató szintjére jelentős hatással van a jelzáloghitelek, a gépjárműhitelek és a személyi kölcsönök forintosítása és elszámolása: mindezek kiigazításával az állománycsökkenés értéke a harmadik negyedévhez hasonlóan továbbra is 4,5 százalékot tenne ki.

Az új lakáscélú hitelszerződések volumene jelentősen emelkedett éves összevetésben. A hitelintézetek új háztartási hitelszerződéseinek volumene (a forintosított állományhoz köthető hitelkiváltásoktól eltekintve) 187 milliárd forintot tett ki a negyedik negyedévben (14. ábra). Az új szerződések volumene az előző negyedévhez hasonlóan alakult, míg 2014

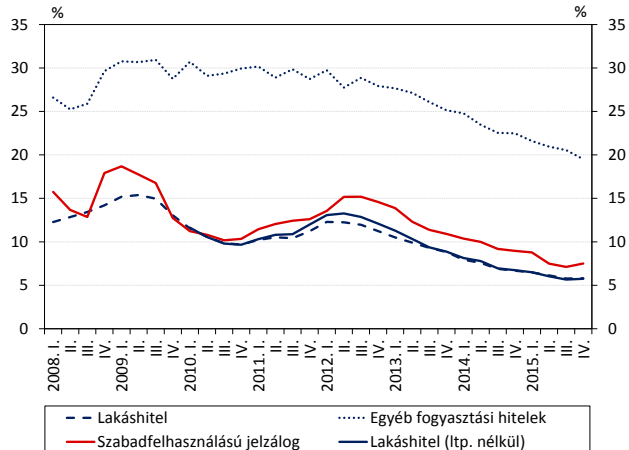
⁷ A nettó állományváltozás a tranzakciók és az egyéb állományváltozás (leírások, átsorolások) egyenlege.

15. ábra: A hitelezési feltételek változása a háztartási szegmensben

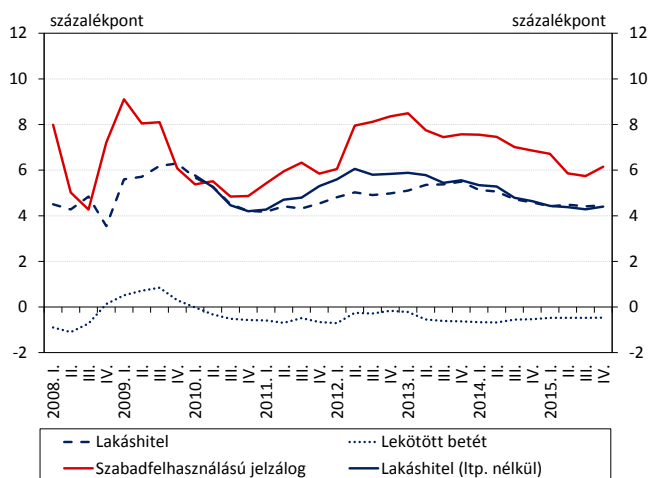
Megjegyzés: A nettó arány a szigorítók és enyhítők különbsége piaci részesedéssel súlyozva. Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

16. ábra: Az új háztartási hitelek THM-szintje

Megjegyzés: Új folyósítású hitelkamatok negyedéves átlaga. Forrás: MNB.

17. ábra: Az új háztartási hitelek kamatfelára

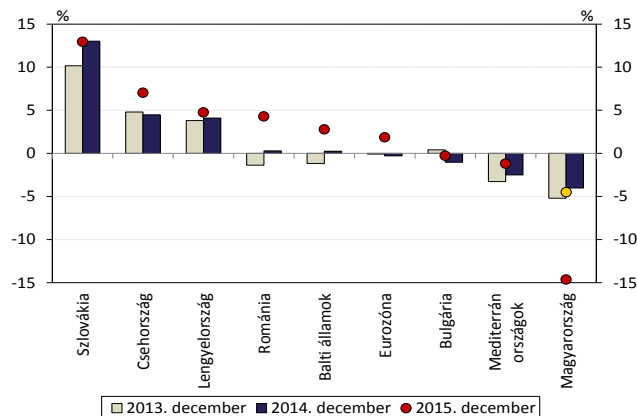
Megjegyzés: 3 hónapos BUBOR feletti kamatfelárak negyedéves átlaga. THM alapú felárak. Forrás: MNB.

azonos időszakához képest 27 százalékkal nőtt az értékük. A lakáscélú hitelek esetében a növekedés éves üteme 42 százalékot tett ki, míg a szabadfelhasználású jelzáloghitelek kibocsátása 9 százalékkal, az egyéb fogyasztási hiteleké 15 százalékkal nőtt az előző év azonos időszakához képest. A forintosított hitelekkel összefüggő hitelkiváltások a negyedév egészében 14 milliárd forintot, az év folyamán összesen 48 milliárd forintot tettek ki. A megvalósult hitelkiváltások jellemzően – az esetek háromnegyedében – lakáshitelekre irányultak. A díjmentes hitelkiváltások megfigyelt volumene jelentősen alulmúlta a várakozásokat.

A lakáscélú hitelfeltételek továbbra is változatlanok maradtak, a fogyasztási hitelstandardok enyhültek. Az előző negyedévhez hasonlóan a Hitelezési felmérésben válaszadó bankok nettó értelemben vett 21 százaléka jelezte, hogy 2015 végén enyhített a fogyasztási hitelek feltételein (15. ábra). A lakáshitelek esetében viszont – a várakozásokkal összhangban – továbbra is változatlanok maradtak a hitelfeltételek a vizsgált időszakban. A fogyasztási hitelek körében csak a maximális futamidő tekintetében történt számottevő enyhítés – ebben a hitelszegmensben az enyhítő bankok szerint a piaci részesedési célok, a versenyhelyzet és az ügyfelek hitelképességének változása indokolja a feltételek változtatását. A lakáscélú hitelfeltételek lehetséges lazítását előretekintve a lakáspiaci folyamatok indokolnák a válaszadó bankok szerint. Mindazonáltal a következő félfévre a banki válaszok alapján hasonló tendencia várható: nettó értelemben vett 22 százalékkal jelzett lazítást a fogyasztási hiteleken, a lakáscélú szegmensben azonban mindössze 5 százalékkal tervezi a feltételek enyhítését 2016 első félfévében.

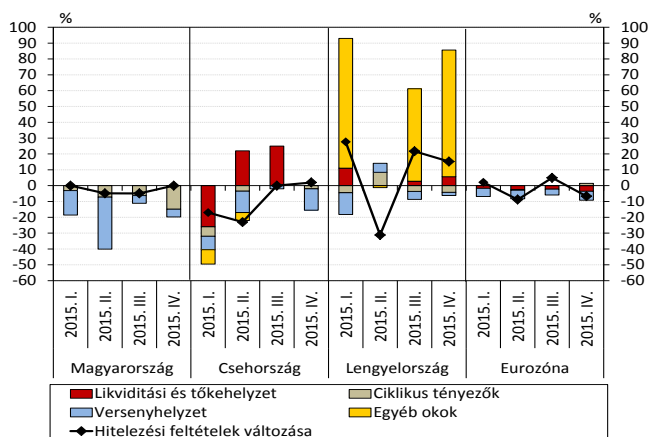
A fix kamatozású lakáscélú hitelek költsége és felára mérséklődött a negyedév során, a változó kamatozásúaké emelkedett. 2015 negyedik negyedévében nem történt változás a fedezett lakáscélú forinthitelek átlagos THM-szintjében és felárában sem: az új szerződések teljes hitelköltsége 5,8 százalékot (16. ábra), a 3 havi BUBOR feletti felár 4,5 százalékpontot tett ki december végén (17. ábra). A látszólagos változatlanosság azonban heterogenitást takar: a változó kamatkonstrukciójú lakáscélú hiteltermékek teljes hitelköltsége emelkedett, ebből a fedezett forinthitelek esetében 0,3 százalékponttal, így 4,9 százalékot ért el a negyedév végére. Ezzel szemben a fix kamatozású hitelek THM-szintje 0,2 százalékponttal mérséklődött (átlagosan 6,5 százalékon állt a negyedév végén).

20. ábra: A háztartási hitelállomány tranzakciókból eredő éves állományváltozása nemzetközi összehasonlításban

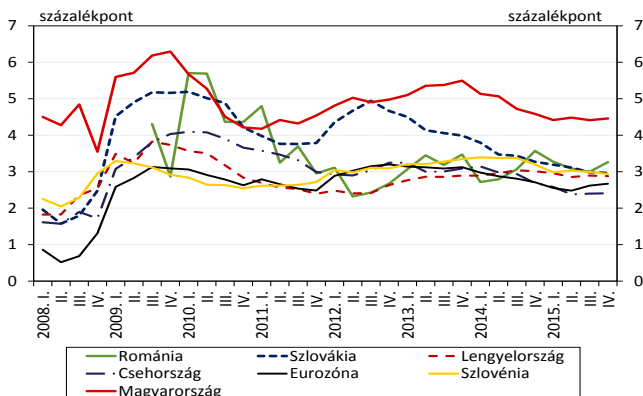
Megjegyzés: Sárgával Magyarország 2015. decemberi éves állományváltozása az elszámlolás hatásának kiszűrésével. Mediterrán országok: Görögország, Olaszország, Portugália, Spanyolország. Balti államok: Észtország, Litvánia, Lettország. Forrás: EKB, MNB.

21. ábra: Lakáscélú hitelek feltételeinek változása és a változás irányába ható tényezők nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Az egyes kategóriák értékei a tematikusan odatartozó tényezők számtani átlagaként adódnak. A pozitív értékek a feltételek szigorodását, a negatívak az enyhítést jelölik. Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

22. ábra: A felár nemzetközi összehasonlítása a hazai devizában nyújtott lakáscélú hiteleknek

Megjegyzés: 3 hónapos bankközi kamat feletti, THM alapú felárak. Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

Nemzetközi kitekintés a háztartási hitelezésben

A közép-kelet-európai régió háztartási adósságállománya továbbra is dinamikusan bővül, miközben az eurozónában is stabil növekedés látszik. Az eurozónában az éves átlagos növekedési ütem a negyedév során 0,3 százalékponttal javult, december végén 1,9 százalékot tett ki (20. ábra). Ez alapján a hitelezés tartós élénkülése figyelhető meg, bár a valutaövezeten belül heterogenitás jelentkezik: Lettországban és a mediterrán országokban folytatódott a hitelállomány csökkenése, míg a többi országban pozitív az éves növekedési ütem. A KKE-régióban a tranzakciók hatására éves összehasonlításban dinamikusan bővült a háztartási hitelállomány: a Szlovákiában megfigyelhető 13 százalékos növekedés mellett Csehországban 7, Lengyelországban 5, Romániában 4 százalékkal növekedett a háztartási hitelezés, elsősorban az alacsony kamatkörnyezetnek, a lakosság növekvő rendelkezésre álló jövedelmének, a stabil ingatlanáraknak és a növekvő fogyasztói bizalomnak köszönhetően.

A lakáscélú hitelfeltételek a régióban heterogén módon alakultak. Csehországban változatlanok maradtak, Lengyelországban viszont – szabályozói okokból – szigorodtak a lakáshitelek feltételei (21. ábra). Az eurozóna országaiban azonban összességében enyhültek a standardok, bár továbbra is jelentős heterogenitás mellett. A folyamatot az Európai Központi Bank felmérése alapján továbbra is a versenyhelyzet alakulása mozgatja a tartósan élénk kereslet mellett: az alacsony kamatkörnyezet, a fogyasztói bizalom erősödése és a kedvező lakáspiaci folyamatok hatására az előző negyedévhez hasonlóan a bankok nettó értelemben vett közel egyharmada tapasztalt valamelyest vagy jelentős emelkedést a kereslet tekintetében.

A lakáscélú hitelek felárai többnyire változatlanok maradtak a régióban. A közép-kelet-európai régió országai közül Romániában 0,1 százalékponttal emelkedtek, Szlovákiában és Szlovéniában ugyanilyen mértékben mérséklődtek, míg Csehországban és Lengyelországban változatlanok maradtak a lakáscélú hitelköltségek. A felárak tekintetében homogénebb kép alakul ki: Románia kivételével (ahol mintegy 0,3 százalékponttal emelkedtek) a régiós országokban változatlanok maradtak a felárak 2015 negyedik negyedévében (22. ábra). Az eurozónában a kamatok átlagos szintje nem változott, a felárak azonban 0,1 százalékponttal emelkedtek, így összességében nem csökkent a negyedév során az 1,8 százalékpontos különbség a hazai és az eurozóna átlagos felárszintje között.

4. MELLÉKLET: MÓDSZERTANI MEGJEGYZÉSEK

Az elemzés alapját statisztikai adatok és a Hitelezési felmérés eredményei adják.

1. *Hitelaggregátumok és hitelkamatok adatai*

A Magyar Nemzeti Bank törvény által meghatározott feladata statisztikai adatok közlése a hitelintézeti rendszer működésére és az ország pénzügyi helyzetére vonatkozóan. Az MNB honlapján megtalálhatók az összeállított statisztikák, a fő adatokat bemutató sajtóközlemények és a statisztikák készítésének módszertani leírásai. A weboldal elérési címe:

<http://www.mnb.hu/statisztika>

2. *Hitelezési felmérés*

A Hitelezési felmérés segít feltárni, hogy meghatározó hazai bankok hogyan látják, értékelik a piaci folyamatokat, illetve hogyan alakítják stratégiájukat és azon belül hitelezési politikájukat. A háztartási hitelekre vonatkozó felmérésben összesen 11 bank vett részt. A lakáshitelekkel kapcsolatos kérdésekre 9, a fogyasztási hitelezéssel összefüggően 11 bank és emellett 7 pénzügyi vállalkozás adott választ. A 2015. negyedik negyedév végi adatok alapján a lakáscélú hitelállományra vonatkozóan a felmért intézmények a bankszektor 85 százalékát fedik le, míg a fogyasztási hitelek piacán 87 százalékát. A vállalati kérdőívet összesen 8 bank töltötte ki, ezek a vállalati hitel-piac 80 százalékát képviselik, míg az üzleti ingatlanhitelekre vonatkozó kérdőívre válaszoló 7 bank piaci részesedése 91 százalék.

A felmérés minden szegmensben standard kérdőívből áll. A visszatekintő kérdések 2015. negyedik negyedévére (2015. harmadik negyedévéhez képest), az előretekintő kérdések a következő féléves időszakra, azaz a 2016. első és második negyedévét lefedő időszakra vonatkoznak (2015. negyedik negyedévéhez képest). A mostani kérdőívet a hitelezési vezetők 2016. január 4. és 19. között töltötték ki.

A változás jelzésére a válaszadók százalékában kifejezett ún. nettó változás mutatót használjuk. Ezt úgy kapjuk, hogy a változást (szigorítást/növekedést/erősödést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányából levonjuk az ellenkező előjelű változást (enyhítést/csökkenést/gyengülést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányát.

A Hitelezési felmérés részletes eredményei és az ábrakészlet az alábbi linken található:

<http://www.mnb.hu/penzugyi-stabilitas/publikaciok-tanulmanyok/hitelezesi-felmeres>

3. *A Pénzügyi Kondíciós Index (PKI)*

A pénzügyi közvetítőrendszer működésére, állapotára, környezetére, teljesítményére számos mutató, így jelentős információs halmaz áll rendelkezésre. A pénzügyi rendszert érintő információk tömörítésére és az alapfolyamatok ábrázolására számos jegybank (köztük a Magyar Nemzeti Bank is) faktormodelleket alkalmaz, amelyek segítségével néhány változóban, úgynevezett faktorokban jeleníthető meg az akár több száz idősorban rejlő legfontosabb információ. Az anyagban több helyen is szerepeltetett PKI azt mutatja meg a faktormodell eredményeit felhasználva, hogy mennyi a bankrendszer hozzájárulása a reál-GDP éves növekedési üteméhez.

A faktorelemzéshez használt adatbázist egyedi banki adatok alkotják, mégpedig a legnagyobb kilenc bank és a bankrendszer többi részének bizonyos összevont mutatói. A 10 bankból álló panel adatbázisból a következő mutatók kerültek bevonásra a faktorelemzés során:

- Likviditás:
 - likvid eszközök a mérlegfőösszeg arányában
 - stabil források a mérlegfőösszeg arányában
 - devizaswap-állomány a mérlegfőösszeg arányában
- Tőke:
 - saját tőkeáttétel
 - anyabanki tőkeáttétel
 - tőkepuffer a mérlegfőösszeg arányában

- Kockázat:
 - nemteljesítő portfólió arányának változása
 - értékvesztés állományarányos eredményrontó hatása
 - kockázattal súlyozott eszközök a mérlegfőösszeg arányában
 - kamat- és jutalékjövdelem a mérlegfőösszeg arányában

A faktorelemzésnél kérdésként merül fel, hogy pontosan hány becsült változó képes megragadni az adatokban lévő lényeges információkat. A faktorok makrogazdasági változókra gyakorolt hatása alapján döntöttük el ezt a kérdést: egy VAR (vektor autoregresszív) modellbe illesztve az első két pénzügyi faktor bizonyult szignifikánsnak. Ez a két faktor egyúttal a banki adatok varianciájának mintegy 50 százalékát magyarázzák.

A faktorok és a VAR-modell becslése Koop és Korobilis (2014)⁸ cikkében szereplő módszertan alapján történt. A faktorok és az eredeti változók közötti kapcsolat alapján az egyik faktort a bankok hitelezési képességét leíró, a másikat a hitelezési hajlandóságot megragadó mutatóként értelmeztük, ugyanakkor a faktorok szintjének nincs, csak az időbeli változásuknak van jelentősége, tehát egy-egy adatpont önmagában nem informatív. Ezért a két faktor makrogazdasági változókra gyakorolt hatása alapján számszerűsítettük a végső PKI-t. A FAVAR-becslés alapján a hitelezési hajlandóság faktora a válság után a hitelállományok alakulását szignifikáns módon befolyásolta, ellentétben a képességet mérő faktorial. Így a PKI-t a hitelezési hajlandóság faktor GDP-re gyakorolt hatásaként azonosítottuk. A mutató értelmezése a korábbi PKI-hoz nagyon hasonló, a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását mutatja a GDP éves növekedési üteméhez. Azaz, ha például a PKI 1-es értéket mutat, a GDP éves növekedéséből egy százalékpont tudható be a bankrendszer hitelezési aktivitásának.

A VAR-modell felhasználásával a PKI teljes GDP-re gyakorolt hatása mellett részindexek is számíthatók. A PKI vállalati hitelezésre vonatkozó részindexe mutatja a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását a vállalati állóeszköz-beruházás éves növekedési üteméhez. A PKI háztartási fogyasztási kiadásokra vonatkozó részindexe a bankrendszer hitelezési tevékenységének a háztartási fogyasztás éves növekedési üteméhez való hozzájárulását számszerűsíti.

⁸ Koop, G. és Korobilis, D. (2014): A new index of financial conditions, *European Economic Review*, vol. 71, no. C, 101–116. o.

HITELEZÉSI FOLYAMATOK

2016. február

Nyomda: Prospektus–SPL konzorcium

8200 Veszprém, Tartu u. 6.

